

DATE DOWNLOADED: Mon Feb 7 10:36:43 2022

SOURCE: Content Downloaded from [HeinOnline](#)

Citations:

Bluebook 21st ed.

W. van der Burg, *Belastingrecht en Ethiek in Debat*, 30 R & R 288 (2001).

ALWD 7th ed.

W. van der Burg, *Belastingrecht en Ethiek in Debat*, 30 R & R 288 (2001).

APA 7th ed.

van der Burg, W. W. (2001). *Belastingrecht en Ethiek in Debat*. *Rechtsfilosofie en Rechtstheorie*, 30(3), 288-290.

Chicago 17th ed.

W. van der Burg, "Belastingrecht en Ethiek in Debat," *Rechtsfilosofie en Rechtstheorie* 30, no. 3 (2001): 288-290

McGill Guide 9th ed.

W. van der Burg, "Belastingrecht en Ethiek in Debat" (2001) 30:3 R & R 288.

AGLC 4th ed.

W. van der Burg, 'Belastingrecht en Ethiek in Debat' (2001) 30 *Rechtsfilosofie en Rechtstheorie* 288.

MLA 8th ed.

van der Burg, W. "Belastingrecht en Ethiek in Debat." *Rechtsfilosofie en Rechtstheorie*, vol. 30, no. 3, 2001, p. 288-290. HeinOnline.

OSCOLA 4th ed.

W. van der Burg, 'Belastingrecht en Ethiek in Debat' (2001) 30 R & R 288

-- Your use of this HeinOnline PDF indicates your acceptance of HeinOnline's Terms and Conditions of the license agreement available at

<https://heinonline.org/HOL/License>

-- The search text of this PDF is generated from uncorrected OCR text.

-- To obtain permission to use this article beyond the scope of your license, please use:

[Copyright Information](#)

bovendien onderscheidt door verschillen in het recht van de afzonderlijke staten.

Het zou interessant zijn om te onderzoeken in hoeverre de rechtseconomie heeft bijgedragen aan uniformering van Amerikaans recht en welke rol legal transplants hierbij eventueel hebben gespeeld. Met name het gemengde rechtstelsel van Louisiana zou dan een dankbaar voorwerp van onderzoek kunnen zijn.

Uiteraard mag de mogelijke inbreng van de rechtseconomie bij de huidige stand van zaken niet mooier worden voorgesteld dan zij is. Een consequentie van de efficiency of the common law-these bleek dat auteurs, in weerwil van het in de rechtseconomie beleden Popperiaanse ideaal, zich veelal hebben gericht op pogingen tot verificatie hiervan. Er is derhalve veel geschreven met het oog op het rechtvaardigen van bijvoorbeeld het vereiste van consideration en de mogelijkheid van 'efficient breach'. Er is daarentegen weinig aandacht voor een principe als de goede trouw. Voor de comparative law and economics lijkt vooral op dergelijke punten een vergelijkende rol weggelegd, teneinde te kunnen bepalen of ten aanzien van de door Smits onderscheiden hete hangijzers de continentale of de Engelse oplossing de voorkeur verdient.

H. Kerkmeester (Rotterdam)

J.L.M. Gribnau (red.), Belastingrecht en ethiek in debat. Opstellen over ethische aspecten van belastingheffing, Deventer: FED 1999, 188 p.

Mag een burger al het mogelijke doen om zo min mogelijk belasting te betalen? Mag een belastingadviseur hem daarbij volledig helpen, of stelt de professionele ethiek hierbij grenzen? Stellen beginselen als rechtvaardigheid of draagkracht eisen aan de belastingwetgever, of kan die belastingen simpelweg beschouwen als pure instrumenten om allerlei beleidsdoelen te realiseren? Ethische en normatief-rechtsfilosofische vragen rond het belastingrecht zijn niet moeilijk te verzinnen. Toch is de fiscale ethiek tot dusverre nog niet meegegaan met de recente opbloei van allerlei velden van toegepaste ethiek.

De Trudy van Asperenlezing in 1997 van een van de meest gezaghebbende Nederlandse fiscalisten, Leo Stevens, onder de titel 'Fiscus, ik ben je vriendje niet' zou wel eens (samen met Hans Gribnaus dissertatie uit 1998) het begin kunnen gaan vormen van een opbloei van een nieuw vakgebied. In ieder geval was deze lezing aanleiding tot een conferentie over belastingrecht en ethiek, waarvan de papers nu in deze bundel zijn gepubliceerd, samen met een verkorte versie van de lezing van Stevens.

De bundel vertoont de typische kenmerken van een eerste poging om een nieuw terrein te verkennen. De bijdragen zijn van zeer wisselende kwaliteit; sommige komen niet uit boven het niveau van een vrijblijvende zondagmiddagbespiege-

ling. Andere bijdragen bevatten provocerende stellingen en interessante richtingen voor verder onderzoek, maar zijn helaas veel te weinig uitgewerkt. Wat na een aantal bijdragen vooral gaat irriteren, is de nogal oppervlakkige klagen over het ik-tijdperk, de calculerende burger en de instrumentalistische overheid. Maar gelukkig zijn er ook enkele bijdragen van hoge kwaliteit die laten zien dat voor het nieuwe vakgebied interessante toekomstperspectieven bestaan.

Een voorbeeld daarvan is de bijdrage van Eduard Kimman. Hij doet een boeiend, zeer radicaal voorstel om in de belastingwetgeving het onderscheid tussen rechtspersonen en natuurlijke personen serieus te nemen. Hij laat zien hoe beide categorieën zowel praktisch als politiek-theoretisch anders tegenover de overheid en de belastingheffing staan. Terwijl bijvoorbeeld voor burgers traditioneel tegenover belastingheffing ook democratische representatie staat, is dat voor rechtspersonen in ons staatsbestel niet het geval. Terwijl het gelijkheidsbeginsel bij burgers een zinvol beginsel is, is het dat in de belastingheffing bij rechtspersonen, gezien de grote verscheidenheid, veel minder het geval. Volgens Kimman moeten al deze verschillen fundamenteel doordacht worden, hetgeen zal moeten leiden tot substantiële veranderingen in ons systeem van belastingheffing. Het lijkt mij dat hij hiermee een bijzonder uitdagend programma voor verder onderzoek schetst.

De mooiste bijdrage komt van Govert den Hartogh. In een strak geargumenteed betoog bespreekt hij allerlei theorieën over de grondslag voor de morele plicht om belasting te betalen. Hij zoekt die grondslag zelf in een beginsel van fairness in combinatie met het beginsel dat een redelijk compromis moet worden aanvaard. In het algemeen ben ik weinig gecharmeerd van Den Hartoghs conventionalisme, maar ik moet toegeven dat hij in de uitwerking ervan voor de belastingplicht tot een bijzonder mooie en aantrekkelijke constructie komt.

Het aardige van Den Hartoghs benadering is dat deze benadrukt dat de morele plicht tot belastingbetaling niet ten opzichte van de overheid geldt, maar ten opzichte van de medeburgers. Wederkerigheid is een voorwaarde voor de bereidwilligheid om bij te dragen. Wanneer nu burgers (naar uit enquêtes blijkt, ten onrechte) een lage verwachting hebben ten aanzien van de belastingmoraal van hun medeburgers, kan dit afbreuk doen aan hun eigen moraal. Willen we dus garanderen dat die belastingmoraal in stand blijft, dan zullen burgers vertrouwen moeten houden in de bereidheid van anderen om hun eerlijke bijdrage te leveren.

Ik denk dat Den Hartogh hier een heel belangrijk inzicht naar voren brengt dat ook in de belastingwetgeving onvoldoende wordt recht gedaan. Veel auteurs in de bundel leggen de schuld voor een mogelijk wegzakkende belastingmoraal bij een instrumentalistische overheid. Ik moet zeggen dat ik veel van die bespiegelingen te gemakkelijk vind, een te oppervlakkig zwartepieten. Den Hartoghs analyse laat zien dat inderdaad de overheid de belastingmoraal bedreigt met de

recente herzieningen, maar dan vooral omdat niet meer transparant is dat ieder een eerlijke bijdrage naar draagkracht levert. Overigens was een soortgelijke bezwaar tegen het oude stelsel nu juist ook mede achtergrond van de herzieningen. De belastingvlucht van de rijken naar België en andere belastingparadijzen was zo algemeen bekend geworden dat dit de legitimiteit van de belastingheffing ondergroef. Zowel bij het oude als bij het nieuwe stelsel bedreigen en bedreigden de gebreken dus de belastingmoraal. Het lijkt me dat Den Hartoghs analyse een vruchtbaar vertrekpunt biedt om het belastingstelsel van de toekomst mee vorm te geven; een nieuwe herziening zal immers toch op niet al te lange termijn nodig zijn in het kader van de Europese integratie.

Wie liever voor een dworkiniaans perspectief op belastingrecht kiest, kan in de bundel terecht bij twee artikelen van Hans Gribnau en Richard Happé. Beide benadrukken de centrale rol van beginselen en proberen vanuit die beginselen een inhoudelijk substantiëler alternatief te bieden voor een minimalistische en positivistische visie op de morele plichten van de burger. Beide bijdragen hebben als bezwaar dat de auteurs geprobeerd hebben teveel te zeggen in een kort bestek, waardoor de analyse soms wat oppervlakkig wordt. Maar wie dat manco voor lief wil nemen, zal vooral in de bijdrage van Gribnau veel inspirerende gedachten vinden, die erom vragen verder uitgewerkt te worden.

Anders dan de vanuit een minimaal samenlevingsmodel vertrekkende analyse van Den Hartogh biedt dit dworkiniaanse model een ideaalbeeld. Niet de minimale voorwaarden voor coöperatie staan centraal, maar de 'society of principle', de ideale samenleving die beheerst wordt door beginselen die zowel voor de overheid als voor de burgers richtinggevend zijn. Zoals de theoretische discussie in het voetspoor van Rawls heeft aangetoond, kan het inderdaad soms heel vruchtbaar zijn om vanuit een theorie voor een ideale samenleving te vertrekken. Gribnau en Happé schieten mijns inziens echter tekort in de vertaling van die ideale theorie naar de concrete werkelijkheid – die immers veel meer in de richting van Den Hartoghs beeld lijkt te gaan.

De conclusie is duidelijk. Dit vakgebied verdient het om verder uitgebouwd te worden.

Enkele inspirerende aanzetten daarvoor zijn aanwezig. Maar meer dan een vertrekpunt biedt deze bundel niet. Het echte werk zal nog veel degelijke analyse vereisen. Laten we hopen dat de auteurs – en anderen – de door hen zelf verkende richtingen in de komende jaren verder zullen uitwerken.

W. van der Burg (Tilburg)